

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Повна назва навчальної дисципліни	Культура наукової української мови
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій, кафедра журналістики та філології
Розробник(и)	Серебрянська Ірина Миколаївна, доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та філології
Рівень вищої освіти	третій рівень вищої освіти; НРК – 8 рівень, QF-LLL – 8 рівень, FQ-EHEA – третій цикл.
Семестр вивчення навчальної дисципліни	10 тижнів протягом 1-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг навчальної дисципліни становить 3 кредити ЄКТС, 90 годин, з яких 30 годин становить контактна робота з викладачем (30 годин практичних занять), 60 годин – самостійна робота
Мова(и) викладання	Українська
2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі	
Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для всіх освітньо-наукових програм
Передумови для вивчення дисципліни	Обмеження відсутні
Додаткові умови	Обмеження відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні
3. Мета навчальної дисципліни	
<p>Формування вміння створювати наукові тексти відповідно до норм української літературної мови та презентувати результати наукового дослідження в усній та письмовій формах; розвинути комунікативні навички, потрібні для дослідницької діяльності (точне формулювання тез, питань і відповідей під час наукової дискусії, коректне висловлення критики, обґрунтування власної позиції) та комунікативну здатність до участі в роботі вітчизняних та міжнародних дослідницьких колективів.</p>	
4. Зміст навчальної дисципліни	
<p>Змістовий модуль 1. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси <i>Тема 1. Мовна культура науковця</i></p>	

Культура наукової мови. Універсальний характер наукової мови. Наукове мовлення. Вияв рівнів мовної культури науковця (рівень мовної правильності, насиченості мовою, адекватного вибору, володіння фаховою метамовою). Виховання мовної культури науковця в Україні та за кордоном.

Усна мова науковців. Комунікативно-логічна побудова усної наукової доповіді, виступу. Специфіка участі в дискусії. Науковий ідіостиль. Науковий діалог. Мовні електронні ресурси і використання їх у праці науковця. Візуальні засоби презентації наукового дослідження. Вимоги застосування мультимедійних технологій. Основні соціальні фактори впливу на формування української мовної особистості дослідника.

Тема 2. Сфера використання та основні функції наукового стилю

Підстили наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота, дисертація, доповіді, тези.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, конспекти і т. ін.).

Науково-популярний підстиль і його жанри.

Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракт, інструкція, науковий звіт, службовий лист, статут, положення).

Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис.

Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін.

Традиційні стильові ознаки наукової мови (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, коректність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність та однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність). Образність та експресивність у науковому стилі. Функції наукової мови.

Змістовий модуль 2. Культура писемного наукового мовлення

Тема 3. Мовні засоби української наукової мови

Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю. Комунікативні властивості наукової мови. Засоби милозвучності української мови. Лексичні особливості наукової мови. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів. Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних, емоційно та експресивно забарвлених слів. Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів. Особливості синонімії в термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Фразеологізована термінологія і кліше. Скорочення, аббревіатури в науковому тексті. Загальні правила цитування. Редагування наукових текстів.

Тема 4. Граматичні особливості наукового тексту

Морфологічні особливості наукового тексту. Синтаксис наукового мовлення. Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності. Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі. Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Форми передачі чужої мови в науковому стилі. Граматичні помилки.

Тема 5. Властивості і структурно-сміслові компоненти наукових текстів різних жанрів

Науковий текст як комунікативний блок. Комунікативно-прагматична специфіка наукових текстів. Структурні елементи наукового тексту. Причиново-наслідкові зв'язки між компонентами. Функції структурних елементів наукового тексту. Аспекти розгляду наукового

тексту: змістовий, структурний, прагматичний. Властивості наукового тексту. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні.

Тема 6. Композиція писемного наукового тексту

Технологія аналізу наукового тексту. Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції. Поділ тексту на абзаци. Абзац як архітектонічна одиниця наукового тексту. Структурні особливості абзацу. Смыслова закінченість абзацу. Класична форма абзацу: формулювання теми, її розробка, висновки. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв'язок речень в абзаці і в тексті. Типи і засоби зв'язку. Смысловий аналіз речення. Інформативний центр речення. Розташування нової інформації. Наукова стаття: структурно-змістові компоненти і вимоги до написання. Мова і стиль анотації, ключові слова. Мова і стиль рецензії. Науковий відгук.

Тема 7. Компресія наукового тексту

Особливості конспектування: опорні слова, способи викладу матеріалу, його структурування. Графічні засоби оформлення конспекту. Анотування наукового джерела. Елементи анотації. Ключові слова для анотації. Види анотацій. Мовні стандарти для складання анотації. Типові помилки при складанні анотацій. Реферування наукового джерела. Класифікація рефератів. Вимоги до тексту реферату. Основні способи реферативного викладу тексту.

Змістовий модуль 3. Культура усної наукової комунікації

Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення

Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Основні структурні елементи виступу. Етапи підготовки наукового виступу. Підготовка виступу з опорою на текст. Опанування тексту риторично. Тренування виступу. Проведення хронометражу виступу. Внесення необхідних уточнень і виправлень у текст виступу. Публічне виголошення доповіді. Психологічні й логічні паузи у виступі. Техніка мовлення, дихання, голос, дикція, темп, паузи, інтонація, наголос. Потенційна мова жестів. Дотримання регламенту виступу. Контакт з аудиторією. Міміка і жестикуляція. Характер концентрації уваги, основні причини її ослаблення. Комп'ютерна презентація наукового виступу.

Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії

Монологічні (доповідь, повідомлення, виступ) та діалогічні (наукова бесіда, дискусія) жанри усного наукового мовлення. Наукові конференції, наукові дискусії, творчі диспути як засіб вияву культури наукової мови. Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні й невербальні засоби встановлення підтримки контакту оратора з аудиторією. Емоційність і коректність виступу. Основні види аргументів. Етикет публічного захисту наукової роботи. Мовна поведінка здобувача.

5. Очікувані результати навчання з дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

PH1	Брати участь у розширених дискусіях та дебатах на професійні/академічні теми з розумінням і врахуванням особливостей родів та жанрів сучасного наукового мовлення, аспектів культури наукової мови, умов ефективного наукового та науково-навчального спілкування.
PH2	Робити чіткі структуровані повідомлення та презентації з професійних та академічних тем, деталізуючи окремі положення змісту та використовуючи основні мовні елементи зв'язку для організації висловлювання в чіткій зв'язний текст.

РН3	Створювати навчально-наукові тексти в жанрах, які відповідають фаховій підготовці аспіранта, розгортаючи, підтримуючи та деталізуючи погляди результатами власних досліджень, наводячи аргументи і приклади з урахуванням властивостей і структурно-сміслових компонентів наукових текстів різних стилів та основних норм сучасної української літературної мови.
РН4	Трансформувати створений автором писемний науковий текст у його усно-інформативний різновид, пристосований до сприймання в аудиторії. Здійснювати наукове редагування та саморедагування відповідно до мовностилістичних ресурсів української літературної мови.
РН5	Знаходити та критично осмислювати необхідну інформацію, використовуючи основні засоби кодифікації (словники, довідники), бібліотечні каталоги, наукові журнали (у т. ч. інтернет-ресурси) тощо, узагальнювати, перефразувати й синтезувати ідеї з різних типів текстів (напр., з наукових статей, дослідницьких проєктів), складати відгуки й рецензії на наукові роботи.
6. Роль навчальної дисципліни в досягненні програмних результатів	
Для спеціальності 091 Біологія:	
ПРН 2	Вільно презентувати та обговорювати результати своєї наукової діяльності державною та іноземними мовами в усній та письмовій формах, розуміти іншомовні професійні, наукові та навчальні публікації з відповідної тематики.
7. Види навчальних занять та навчальної діяльності	
7.1 Види навчальних занять	
<p>Видами навчальних занять у процесі вивчення дисципліни є практичні заняття.</p> <p>Тема 1. Мовна культура науковця</p> <p>Пр1 «Мовна культура науковця. Наукова мова як комунікативний феномен».</p> <p>Культура мови і мовний етикет. Науковий ідіостиль. Сфера використання та основні функції наукового стилю. Підстили наукового стилю.</p> <p>Підготовка зразків власне наукового, науково-популярного, науково-навчального, науково-інформативного, науково-ділового та інших підstilів наукового стилю. Обґрунтування плану-проспекту власної дисертаційної праці. Характеристика жанрових особливостей зразків наукових текстів.</p> <p>Тема 3. Мовні засоби української наукової мови. Лексичні особливості</p> <p>Пр2 «Традиційні стильові ознаки наукової мови».</p> <p>Мовні засоби української наукової мови. Наукова термінологія. Лексичні помилки. Фразеологізована термінологія і кліше.</p> <p>Добирання зразків наукового стилю (підстилю), який допускав би використання експресивних елементів. Підготовка термінологічного словника. Добирання прикладів використання спеціальної термінології з наукових текстів зі спеціальності. Коментування її особливостей</p>	

щодо походження. Укладання списку найтипівіших скорочень та абревіатур, які використовують у наукових працях зі спеціальності аспіранта.

Тема 4. Граматичні особливості наукового тексту

Пр3 «Морфологічні особливості наукового тексту».

Розгляд актуальних проблем (монологічні висловлювання студентів, реферати, презентації тощо). Виконання практичних завдань.

Пр4 «Синтаксичні особливості наукового тексту».

Розгляд актуальних проблем (монологічні висловлювання студентів, реферати, презентації тощо). Виконання практичних завдань.

Тема 5. Властивості і структурно-сміслові компоненти наукових текстів різних жанрів

Пр5 «Властивості і структурно-сміслові компоненти наукового тексту».

Аналіз зразків автореферату та дисертаційної праці зі спеціальності. Підготовка презентації нових вимог до оформлення дисертації.

Пр6 «Основні вимоги щодо оформлення списку використаних джерел».

Ознайомлення з прикладами оформлення документів у списку літератури (відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 та згідно з ДСТУ 8302:2015), укладання власного списку використаних джерел, який супроводжуватиме дисертаційну працю.

Пр7 «Редагування наукових текстів».

Презентація основних зразків наукових покликань і перепокликань. Аналіз загальних правил цитувань. Редагування запропонованих наукових праць. Взаєморедагування наукових текстів аспірантів.

Тема 6. Композиція писемного наукового тексту

Пр8 «Композиція писемного наукового тексту. Наукова стаття».

Характеристика композиції запропонованих дисертаційних праць. Презентація композиції власної дисертації. Написання наукової статті.

Пр9 «Мова і стиль рецензії. Науковий відгук».

Написання рецензії на наукову статтю, дотичної до дисертаційної праці аспіранта. Аналіз структурно-композиційних компонентів, мови і стилю відгуку офіційного опонента на дисертаційну працю з однойменної (або дотичної) зі спеціальності аспіранта.

Тема 7. Компресія наукового тексту

Пр10 «Компресія наукового тексту. Анутовання наукового джерела».

Реферування запропонованих наукових текстів. Аналіз особливостей автореферування на прикладі авторефератів дисертацій зі спеціальності. Редагування та підготовка анотацій за тематикою аспірантських досліджень.

Пр11 «Тези».

Основні вимоги до тексту тез. Обговорення типових помилок у складанні тез. Аналіз зразків тез. Трансформування запропонованих наукових текстів до рівня тез. Підготовка тез до наукової конференції.

Пр12 «Наукові конференції як засіб вияву культури наукової мови»

Аналіз тематики та документації наукової конференції зі спеціальності. Розроблення власних варіантів проведення подібних заходів.

Тема 8. Структура, етапи підготовки наукового повідомлення

Пр13 «Структура, етапи підготовки наукового повідомлення».

Підготовка до публічного виголошення доповіді (повідомлення, виступу) за темою дисертаційної праці. Взаємооцінювання доповіді (виступу).

Пр14 «Електронна презентація наукового виступу».

Підготовка електронної презентації наукового виступу за темою дисертації аспіранта.

Тема 9. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії

Пр15 «Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії».

Аналіз доповідей наукових конференцій за критеріями методології, концепції, актуальності, новизни, висновків та відповідного мовного оформлення.

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Моделювання зв'язних наукових текстів різних жанрів, у тому числі з використанням інформаційних технологій.
НД2	Трансформування створеного автором писемного наукового тексту в його усноінформативний різновид.
НД3	Здійснення наукового редагування та саморедагування відповідно до мовностилістичних ресурсів української літературної мови.
НД4	Виступ з презентацією (мікропроект за темою дисертації).
НД5	Самостійна робота: аналіз, добирання матеріалу та підготовка до написання наукових текстів, усних повідомлень та презентацій на тему дисертації.

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Групова робота, наукова дискусія, проєктний метод.
МН2	Підготовка презентацій з теоретичних питань.
МН3	Індивідуальна робота з написання робіт наукового спрямування та підготовки презентацій за темою дисертації.

Практичні заняття проводяться як традиційно, за академічним зразком, так і у формі наукової конференції, науково-практичного семінару, дискусій, тематичних обговорень тощо. Завдання спрямовані на формування у студентів здатності працювати з науковими текстами, розвивають уміння й навички мовностилістичного аналізу; аргументовано оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях; самопрезентувати себе як науковця, вести науковий діалог та дискусію. Оскільки програмою курсу не передбачено лекційних занять, то окремі питання, що потребують теоретичних знань, будуть виноситися на самостійне опрацювання/повторення та розглядатися на практичних заняттях спорадично, наприклад, у вигляді термінологічного словника. Доречною буде робота з онлайн-джерелами інформації: електронними бібліотеками, веб-форумами, інформаційними агентствами, електронними науковими журналами.

Усі роботи повинні бути виконані самостійно. Вони не мають містити плагіату, фактів фабрикації та фальсифікації та інших проявів академічної недоброчесності. Роботи, підготовлені з порушенням академічної доброчесності, будуть відхилені без можливості повторного виконання.

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання			
Оцінка	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
ВІДМІННО	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5,0 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
ДОБРЕ	в загальному правильна робота з певною кількістю помилок	4,0 (добре)	$74 \leq RD \leq 89$
ЗАДОВІЛЬНО	виконання задовольняє мінімальні критерії	3,0 (задовільно)	$60 \leq RD \leq 73$
НЕЗАДОВІЛЬНО	можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD \leq 59$
НЕЗАДОВІЛЬНО	необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$RD < 35$
9.2 Методи поточного формативного оцінювання			
МФО1	Опитування й усні коментарі викладача за його результатами		
МФО2	Захист презентацій та наукових текстів різних жанрів		
МФО3	Перевірка й оцінювання творчих та дискусійних завдань (практичних кейсів, доповідей тощо)		
МФО4	Взаємооцінювання (peer assessment)		
9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання			
МСО1	Оцінювання письмових робіт		
МСО2	Укладання бібліографії до власного наукового дослідження		
МСО3	Презентація за темою дисертації		
МСО4	Підсумковий контроль: захист мініпроєкту за темою дисертації		
Контрольні заходи:			
1-й семестр			100 балів
МСО1.	Оцінювання письмових робіт		45
	написання наукової статті або тез до конференції		15
	написання анотації власної наукової статті		15
	написання відгуку або рецензії на текст наукового жанру		15
МСО2.	Укладання бібліографії до власного наукового дослідження		15
МСО3.	Презентація за темою дисертації		15
МСО4.	Підсумковий контроль (залік): захист мініпроєкту за темою дисертації		25
Контрольні заходи в особливому випадку:			
1-й семестр			100 балів
МСО1.	Оцінювання письмових робіт		60

	Написання статті, що обраховується базами даних Scopus або Web of Science або укладання освітньо-професійного термінологічного словника	60
МСО3.	Презентація за темою дисертації	15
МСО4.	Підсумковий контроль: мініпроект за темою дисертації	25
10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни		
10.1 Засоби навчання	ЗН1 Бібліотечні фонди ЗН2 Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережі	
10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Колоїз Ж. В. Українська наукова мова: практикум. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 135 с. 2. Ревуцька С. К., Шапран Д. П., Зінченко В. М. Наукова українська мова: конспект лекцій. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 119 с. 3. Український правопис. НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Київ: Наукова думка, 2019. 92 с. <p>Допоміжна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ, 2019. 207 с. 2. Горошкіна О. М., Шутова Л. І. Науковий текст: особливості мови та стилю: навчально-методичний посібник для аспірантів. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с. 3. Левченко О. Науковий стиль: культура мовлення: навчальний посібник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. 204 с. 4. Мацько Л.І. Українська наукова мова (теорія і практика): навч. посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с. 5. Серебрянська І. М. Освіта в Україні : спостереження крізь призму мовної картини світу: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2018. 416 с. <p>Лексикографічні джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Серебрянська І. М. Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність. Суми: СумДУ, 2018. 340 с. 2. Словник термінології Європейського Союзу (англійсько-французько-німецько-український). Київ: К.І.С., Молодіжний гуманітарний центр, 2007. 223 с. <p>Інтернет-ресурси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Електронна версія українського правопису. URL: https://2019.pravopys.net. 2. Електронні словники. URL: http://termin.com.ua. 3. Сайт видавництва «Літопис»: Видання наукової літератури з культури, філософії, історії, філології, економіки, перекладної 	

літератури гуманітарного, природничого напрямків. URL: www.litopys.lviv.ua.

4. Український словник онлайн, тлумачний, російсько-український, орфографічний словник, український словник синонімів, український тлумачний словник, російсько-український словник, енциклопедія, правопис. URL: www.rozum.org.ua.
5. <http://www.mova.info>
6. <https://ukr-mova.in.ua>
7. <http://www.novamova.com.ua>
8. <http://www.ulif.org.ua>
9. <https://slovnyk.ua>
10. <http://kulturamovy.univ.kiev.ua>
11. <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com>
12. <http://chak-chy-pravylnno-my-hovorymo.wikidot.com>
13. <http://kultura-movy.wikidot.com>
14. <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com>